

บทความพิเศษ

เครื่องหมายกาชาด กับ ทหารเหล่าแพทย์

ปิยพันธุ์ ซีรานนท์

กองศัลยกรรม โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า

ทุกวันนี้ทหารเหล่าแพทย์ของกองทัพไทยได้มีโอกาสปฏิบัติหน้าที่ทั้งในและนอกประเทศ สร้างชื่อเสียงและความภาคภูมิใจกับกองทัพไทยเป็นอย่างมาก ภาพของกำลังพลของเราปฏิบัติหน้าที่โดยใส่เครื่องแบบสวมปลอกแขนกาชาดเป็นสิ่งที่เห็นจนเจนตาจนเข้าใจว่าปลอกแขนกาชาดนั้นเป็นเครื่องหมายแสดงตัวของบุคลากรเหล่าแพทย์อย่างหนึ่ง แต่ที่จริงแล้วปลอกแขนกาชาดนั้นมีความหมายและความสำคัญกว่านั้นมาก ผู้ที่ประดับจะได้รับเคารพและความคุ้มครองต่างๆ ตามอนุสัญญาเจนีวา หากแต่ผู้ที่ประดับนั้นจะต้องปฏิบัติตามให้ถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนดไว้ด้วย ผู้เขียนจึงขอรวบรวมประวัติความเป็นมา การใช้สัญลักษณ์ การคุ้มครองที่ผู้ประดับได้รับ และการปฏิบัติตามของเจ้าหน้าที่ภายใต้เครื่องหมายกาชาดนี้

ประวัติความเป็นมาของเครื่องหมายกาชาด

ยุคก่อนศตวรรษที่ 19 เครื่องหมายที่ใช้เป็นสัญลักษณ์แสดงตนว่าเป็นหน่วยแพทย์ของทหาร มีความแตกต่างกันแล้วแต่กองทัพของแต่ละประเทศ เครื่องหมายต่างๆ เหล่านี้เองก็ไม่ได้เป็นที่รับรู้โดยทั่วไปและได้รับความเคารพหรือยอมรับน้อยมากเพราะไม่มีข้อตกลงหรือกฎหมายที่จะให้ความคุ้มครองกับผู้ประดับเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์นี้

จนในช่วงครึ่งปีหลังของศตวรรษที่ 19 อาวุธปืนและอาวุธสงครามอื่นๆ ได้ถูกพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้มีผู้บาดเจ็บและล้มตาย เพิ่มขึ้นอย่างมากในสงคราม

ในวันที่ 24 มิถุนายน 1859 ในช่วงสงครามรวมชาติของอิตาลี นาย อองรี ดูนองต์ (Henry Dunant) ชาวสวิสซึ่งเดินทางมาทำธุรกิจที่เมือง Solferino ได้เห็นโศกนาฏกรรมที่ทหารบาดเจ็บและ

ล้มตายกว่า 45,000 คนถูกทอดทิ้งในสนามรบซึ่งเขาและชาวเมืองต้องเข้าไปให้การช่วยเหลือ เมื่อเขากลับไปกรุงเจนีวา อองรี ดูนองต์ได้เริ่มเขียนหนังสือเพื่อเสนอให้มีการปรับปรุงการให้ความช่วยเหลือผู้รับเคราะห์จากสงคราม (War Victims) ขึ้น

จนในปี 1862 หนังสือ "A Memory of Solferino" ก็ได้รับการตีพิมพ์ หนังสือเล่มนี้ได้ผลักดันข้อเสนอ 2 ประการ คือ ประการที่ 1 ให้ทุกประเทศจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครในช่วงที่ยังมีความสงบ สำหรับให้ความช่วยเหลือผู้บาดเจ็บในยามสงคราม และประการที่ 2 ให้ทุกประเทศยอมรับที่จะให้ความคุ้มครองแก่ผู้บาดเจ็บและอาสาสมัครที่ให้ความช่วยเหลือเหล่านั้นในสนามรบ ซึ่งข้อเสนอแรกได้ก่อให้เกิดสภากาชาดขึ้นในประเทศต่างๆ 183 ประเทศ และข้อที่สองได้เป็นต้นกำเนิดของอนุสัญญาเจนีวา (Geneva Convention) ซึ่งได้รับการรับรองให้สัตยาบันจากประเทศต่างๆ 192 ประเทศ

ในวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 1863 คณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยสมาชิก 5 คน ซึ่งต่อมากลายเป็น คณะกรรมการกาชาดสากล (International Committee of the Red Cross, ICRC) ได้จัดการประชุมขึ้นเพื่อศึกษาข้อเสนอของดูนองต์ วัตถุประสงค์หลักข้อหนึ่ง คือ การกำหนดสัญลักษณ์หรือเครื่องหมายหนึ่งเดียวที่ได้รับการรับรองตามกฎหมายสำหรับหน่วยแพทย์ทหาร อาสาสมัคร ที่ให้การช่วยเหลือและผู้รับเคราะห์จากการสู้รบได้ใช้แสดงเมื่อได้รับการคุ้มครอง สัญลักษณ์นี้จำเป็นต้องทำได้ง่ายไม่ซับซ้อน สังเกตเห็นได้ชัดเจน และเป็นที่ยอมรับและถือปฏิบัติโดยทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียมกันทั้งฝ่ายเดียวกันและฝ่ายศัตรู ต้องเป็นเครื่องหมายเดียวกันสำหรับทุกคนและได้รับการยอมรับโดยทั่วไป

ในวันที่ 26 ตุลาคม 1863 ได้มีการประชุมระหว่างประเทศครั้งแรก โดยผู้แทนจากรัฐบาลต่างๆ จาก 14 ประเทศ ในการประชุมครั้งนี้ นอกจากจะได้ขอสรุป 10 ประการในการสถาปนาหน่วยงานบรรเทาทุกข์สำหรับทหารที่บาดเจ็บซึ่งต่อมาก็คือสภากาชาดและ

ได้รับต้นฉบับเมื่อ 25 พฤษภาคม 12549 ได้ให้ตีพิมพ์เมื่อ 15 มิถุนายน 2549
ต้องการสำเนาต้นฉบับติดต่อ พ.อ.ศ. ปิยพันธุ์ ซีรานนท์ กองศัลยกรรม
โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า ถนนราชวิถี เขตราชเทวี กทม. 10400

รูปที่ 1 เครื่องหมายกาชาด (กากบาทแดง, red cross)

สภาเสี้ยววงเดือนแดงในประเทศต่างๆ แล้ว ยังได้กำหนดเครื่องหมายกากบาทแดง (red cross) บนพื้นขาว (รูปที่ 1) เพื่อเป็นสัญลักษณ์สำหรับหน่วยงานบรรเทาทุกข์นั้น

ในเดือนสิงหาคม 1864 ได้มีการประชุมการทูตเพื่อปรับข้อสรุปจากการประชุมในปี 1863 ให้เป็นสนธิสัญญาซึ่งกลายเป็นอนุสัญญาเจนีวาฉบับแรก นับเป็นต้นกำเนิดของกฎหมายมนุษยธรรมสากล (International Humanitarian Law) อนุสัญญาเจนีวาฉบับแรกนี้ได้อบรมรับเครื่องหมายกากบาทแดงบนพื้นขาวเป็นสัญลักษณ์หนึ่งเดียวสำหรับแสดงเพื่อให้ได้รับการคุ้มครอง เนื่องจากสัญลักษณ์นี้มีจุดประสงค์เพื่อความเป็นกลางและการคุ้มครองบุคลากรเหล่าแพทย์ทหาร เครื่องหมายนี้จึงได้ดัดแปลงจากธงชาติของประเทศสวิต (ซึ่งเป็นกากบาทขาวบนพื้นแดง) ซึ่งประเทศสวิตเป็นประเทศที่คงสถานะเป็นกลางอย่างถาวร ได้ปฏิบัติตนเป็นกลางอย่างเหนียวแน่นมานานและได้รับการรับรองโดยสนธิสัญญา เวียนนาและปารีสในปี 1815 นอกจากนี้ธงขาวยังเป็นสัญลักษณ์ของการแสดงเจตนาที่จะเจรจาหรือยอมแพ้ในการสู้รบ การสังหารหรือทำร้ายผู้ที่ถือธงขาวยนี้โดยปราศจากทำที่

คุกคามเป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้ สัญลักษณ์นี้ยังมีข้อดี คือ จัดทำได้ง่าย สามารถมองเห็นจากระยะไกลได้ชัดเจนจากสีที่ตัดกัน

ห้วงปี 1876-1878 ซึ่งอยู่ในช่วงสงครามระหว่างรัสเซียกับตุรกี อาณาจักรออตโตมาน(ตุรกี) ประกาศที่จะใช้เครื่องหมายเสี้ยววงเดือนแดง (red crescent) บนพื้นขาว (รูปที่ 2) แทนเครื่องหมายกากบาทแดงโดยให้เหตุผลว่า กากบาทแดงเป็นสัญลักษณ์ของไม้กางเขนของศาสนาคริสต์ ซึ่งเป็นปฏิบัติกับบทห้ามมุสลิม สัญลักษณ์เสี้ยววงเดือนแดงซึ่งได้รับการรับรองอย่างชั่วคราวในช่วงสงครามนั้น

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ได้มีการประชุมระหว่างประเทศในปี 1929 เพื่อพิจารณาบททวนอนุสัญญาเจนีวา ในการประชุมครั้งนี้ผู้แทนจากตุรกี เปรอร์เซีย และอียิปต์ ได้ขอให้รับรองเครื่องหมายเสี้ยววงเดือนแดง และเครื่องหมายสิงโตและดวงอาทิตย์แดง(red lion and sun) (รูปที่ 3) เป็นสัญลักษณ์เพื่อการคุ้มครอง ซึ่งหลังการอภิปรายที่ยาวนานที่ประชุมตกลงรับรองสัญลักษณ์ดังกล่าวเหล่านี้เช่นเดียวกับกากบาทแดง (เครื่องหมายกาชาด) แต่เพื่อป้องกันไม่ให้มีการเสนอเครื่องหมายอื่นๆ มาก

รูปที่ 2 เครื่องหมายเสี้ยววงเดือนแดง (red crescent)

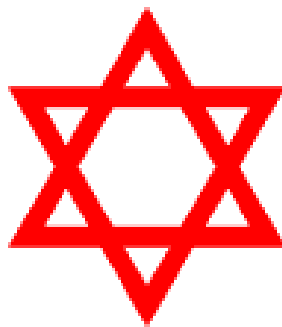
รูปที่ 3 เครื่องหมายสิงโตและดวงอาทิตย์แดง (red lion and sun)

กว่านี้จึงจำกัดให้เฉพาะ 3 ประเทศ ซึ่งได้ใช้สัญลักษณ์นี้อยู่แล้ว ดังนั้นสัญลักษณ์ทั้ง 3 นี้จึงมีสถานะเท่าเทียมกันภายใต้อนุสัญญาเจนีวา ปัจจุบัน มี 151 ประเทศ ที่ใช้เครื่องหมายกาชาดแดง และ 32 ประเทศ ใช้เสี้ยววงเดือนแดง

ในปี 1949 ได้มีการจัดการประชุมระหว่างประเทศเพื่อทบทวนอนุสัญญาเจนีวาในผลกระทบหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 การประชุมได้ศึกษาพิจารณาข้อเสนอ 3 ข้อเพื่อให้ได้ข้อสรุปในเรื่องสัญลักษณ์ได้แก่ ข้อเสนอจากเนเธอร์แลนด์เพื่อให้มีสัญลักษณ์ใหม่หนึ่งเดียว ข้อเสนอที่ให้กลับไปใช้กาชาดแดงหนึ่งเดียวเช่นเดิม และข้อเสนอของอิสราเอลเพื่อให้รับรองเครื่องหมายโล่ของเดวิดแดง (red shield of David) (รูปที่ 4) เพื่อใช้เป็นสัญลักษณ์เพื่อการคุ้มครองสำหรับเหล่าแพทย์ในกองทัพอิสราเอล แต่ข้อเสนอดังกล่าวทั้งสามถูกปฏิเสธทั้งหมด ที่ประชุมได้แสดงเจตจำนงที่จะไม่ให้มีสัญลักษณ์เพื่อคุ้มครองเพิ่มเติมมากขึ้นกว่าเดิม ดังนั้นเครื่องหมายกาชาดแดง เสี้ยววงเดือนแดง สิงโตและดวงอาทิตย์แดง ยังคงเป็นเพียง 3 สัญลักษณ์ ที่ได้รับการรับรอง

ในปี 1980 สาธารณรัฐอิสลามอิหร่านได้ประเทศสละสิทธิ์ที่จะใช้สัญลักษณ์สิงโตและดวงอาทิตย์แดงและประกาศใช้สัญลักษณ์

ลักษณะเสี้ยววงเดือนแดงแทน แต่ขอสงวนสิทธิ์ที่จะกลับไปใช้สิงโตและดวงอาทิตย์แดงต่อไปภายหลังได้ หลังจากนั้นยังมีข้อถกเถียงเกี่ยวกับข้อสรุปเรื่องสัญลักษณ์จากการประชุมในปี 1949 มีบางประเทศและบางองค์กรบรรเทาทุกข์ยังคงต้องการจะใช้เครื่องหมายของประเทศตนเอง หรือใช้เครื่องหมายที่มีทั้งกาชาดแดงและเสี้ยววงเดือนแดงอยู่ด้วยกัน จนปี 1990 ได้มีข้อห้วงโยเกี่ยวกับการละเมิดความเป็นกลางและการให้ความคุ้มครองของสัญลักษณ์กาชาดแดงและเสี้ยววงเดือนในการขัดแย้งและการสู้รบที่รุนแรงในบางที่ ในปี 1992 ประธานคณะกรรมการกาชาดสากลจึงร้องขอแก่สาธารณชนทั่วไปในการออกแบบสัญลักษณ์เพิ่มเติมใหม่อีกสัญลักษณ์หนึ่งซึ่งปราศจากความหมายโดยนัยของประเทศใดประเทศหนึ่ง การเมืองหรือศาสนาใดศาสนาหนึ่ง และในการประชุมนานาชาติขององค์กรกาชาดและเสี้ยววงเดือนแดงในปี 1999 ได้ยอมรับว่าควรมีการจัดตั้งคณะทำงานร่วมระหว่างชาติต่างๆ และสภากาชาดและเสี้ยววงเดือนแดงของชาติต่างๆ เพื่อทำการศึกษาโดยละเอียดเกี่ยวกับสัญลักษณ์เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกทุกชาติทั้งลักษณะของสัญลักษณ์และกระบวนการออกแบบ

รูปที่ 4 เครื่องหมายโล่ของเดวิดแดง (red shield of David)

ในปี 2000 คณะทำงานพบว่าองค์กรกาชาดและเสี้ยววงเดือนแดงในประเทศต่างๆ ส่วนใหญ่จะยึดมั่นอย่างแน่นหนากับเครื่องหมายกาชาดแดงและเสี้ยววงเดือนแดง ดังนั้นทางเดียวที่จะได้ข้อสรุปที่ยอมรับกันทั่วไปได้ได้แก่ การออกสัญลักษณ์ใหม่ที่ปราศจากความหมายโดยนัยของชาติ การเมืองและศาสนาใดศาสนาหนึ่ง แนวทางการออกแบบเครื่องหมายใหม่ที่ให้เป็นที่ยอมรับนั้น อาจจะมีกาชาด หรือเสี้ยววงเดือน หรือมีกาชาดและเสี้ยววงเดือนเคียงข้างกัน หรือการใช้เครื่องหมายอื่นที่สามารถสื่อความหมายถึง สถานะของอนุสัญญาเจนีวาและคณะกรรมการกาชาดสากล

ในเดือนธันวาคม 2005 ในการประชุมระหว่างประเทศในกรุงเจนีวา ผู้แทนชาติต่างๆ ในการประชุม ได้มีมติยอมรับพิธีสารฉบับที่ 3 เพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวา ในการสร้างสัญลักษณ์ใหม่เพิ่มเติมจากกาชาดแดงและเสี้ยววงเดือนแดง สัญลักษณ์ใหม่นี้ คือ ผลึกแดง (red crystal) (รูปที่ 5) จะเป็นทางออกของปัญหาต่างๆ ที่คณะทำงานเผชิญอยู่หลายปี รวมทั้งเป็นทางเลือกสำหรับประเทศที่ต้องการเข้าร่วมในกิจการกาชาดแต่ไม่ต้องการใช้เครื่องหมายกาชาดแดงหรือเสี้ยววงเดือนแดง สามารถใช้เครื่องหมายผลึกแก้วแดงได้ รวมทั้งความเป็นไปได้ในการใช้เครื่องหมายกาชาดแดงและ/หรือเสี้ยววงแดงรวมทั้งเครื่องหมายอื่นใดประกอบในวงผลึกแดง (รูปที่ 6) และในเดือนมิถุนายน 2006 นี้จะมีการประชุม

ระหว่างผู้แทนชาติต่างๆ และสภากาชาดและเสี้ยววงเดือนแดงชาติต่างๆขึ้นในกรุงเจนีวา เพื่อยกร่างมติเพื่อรับรองสัญลักษณ์ใหม่นี้

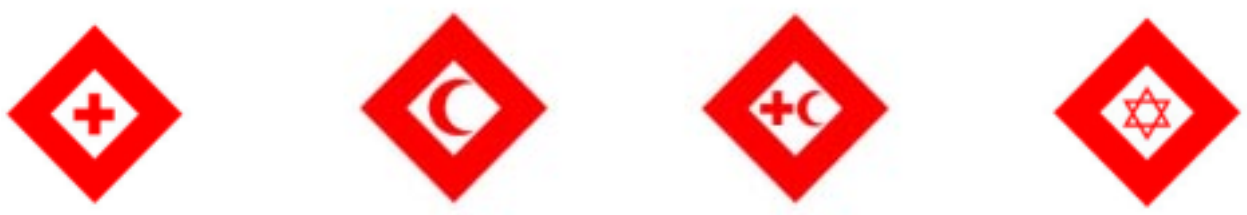
การคุ้มครอง

การใช้เครื่องหมายกาชาดในช่วงสงคราม หรือมีการขัดกันด้วยอาวุธ (Armed conflict) ผู้ที่มีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองในการประดับเครื่องหมายกาชาด หรือเสี้ยววงเดือนแดงได้แก่

1. หน่วยแพทย์ของทหาร
2. องค์กรหรือสภากาชาด หรือเสี้ยววงเดือนแดงต่าง ๆ ที่ได้รับการรับรองโดยรัฐบาลของตนเอง ในการส่งความช่วยเหลือด้านการแพทย์แก่ทหาร ซึ่งองค์กรเหล่านั้นจะต้องใช้เครื่องหมายกาชาด เพื่อการคุ้มครองเฉพาะบุคลากรและเครื่องมือที่สนับสนุนหน่วยแพทย์ที่จัดตั้งเป็นทางการในช่วงสงคราม อีกทั้งบุคลากรและอุปกรณ์ดังกล่าวถูกใช้เพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวเท่านั้น และต้องดำเนินการตามข้อบังคับของสงครามนั้น
3. หน่วยพยาบาลและ การบริการทางการแพทย์อื่นๆ ของพลเรือนที่ได้รับการรับรองจากรัฐบาลให้ใช้เครื่องหมายกาชาดได้ เช่น ที่ปฐมพยาบาล รถพยาบาล
4. องค์กรอาสาสมัครบรรเทาทุกข์อื่นๆ ที่ปฏิบัติหน้าที่เช่นเดียวกับองค์กรหรือสภากาชาดและได้รับการรับรองจากรัฐบาล ซึ่งจะใช้เครื่องหมายกาชาดเฉพาะบุคลากรและเครื่องมือสำหรับ

รูปที่ 5 ผลึกแดง (red crystal)

รูปที่ 6 เครื่องหมายกาชาดแดง เสี้ยววงแดงรวมทั้งเครื่องหมายโล่ของเดวิดแดงประกอบในวงผลึกแดง

การบริการทางการแพทย์เท่านั้น และต้องดำเนินการตามข้อบังคับของสงครามนั้นด้วย

กฎหมายมนุษยธรรมสากลยังระบุให้ชาติภาคีของอนุสัญญาเจนีวาในอันที่จะป้องกันการนำเครื่องหมายกาชาดไปใช้ในทางที่ผิดทั้งในยามสงครามและยามปกติและลงโทษผู้ที่กระทำความผิดนั้น รวมทั้งต้องออกกฎหมายเพื่อปกป้องเครื่องหมายดังกล่าวนี้

การใช้เครื่องหมายกาชาด

สามารถใช้เครื่องหมายกาชาดเพื่อรับการคุ้มครองตามอนุสัญญาเจนีวา โดยแสดงเครื่องหมายกาชาดนั้นให้เห็นชัดเจนสำหรับการคุ้มครองแก่บุคลากร อุปกรณ์ และยานพาหนะทางการแพทย์

สามารถใช้เพื่อเป็นสัญลักษณ์ทั้งในยามสงครามและยามปกติของหน่วยงาน บุคลากรและอุปกรณ์ซึ่งทำงานเกี่ยวข้องกับองค์กรหรือสภากาชาดต่างๆ

คณะกรรมการกาชาดสากลมีสิทธิใช้เครื่องหมายทั้งเพื่อรับการคุ้มครอง และเป็นสัญลักษณ์ของหน่วยตลอดเวลา

การใช้เครื่องหมายในทางที่ผิด

การใช้เครื่องหมายเพื่อวัตถุประสงค์หรือกับบุคลากรหรือสิ่งอุปกรณ์อื่น ๆ ที่นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในกฎหมายมนุษยธรรมสากลจะถือว่าเป็นการใช้เครื่องหมายในทางที่ผิด ซึ่งจะมี 3 ลักษณะ ได้แก่

1. การใช้เครื่องหมายอื่นๆ ซึ่งมีลักษณะหรือสีคล้ายกับเครื่องหมายกาชาด ทำให้เกิดความเข้าใจผิดว่าเป็นเครื่องหมายกาชาด
2. เครื่องหมายถูกใช้โดยบุคลากร หรือใช้กับอุปกรณ์ที่ไม่มีสิทธิใช้ เช่น บริษัทหรือห้างร้านทางการค้า แพทย์หรือเภสัชเอกชน องค์กรเอกชน หรือบุคคลธรรมดา
3. ใช้เครื่องหมายในยามสงครามเพื่อปกป้อง พลรบ (combatant) หน่วยรบ หรือยุทโธปกรณ์ ซึ่งการกระทำนี้มีความผิดตามกฎหมายสงครามทั้งในสงครามระหว่างประเทศและการสู้รบภายในประเทศ

การใช้เครื่องหมายในทางที่ผิดเพื่อรับการคุ้มครองในยามสงครามจะทำให้เกิดอันตรายต่อการปกป้องคุ้มครองที่จัดขึ้น ตามกฎหมายมนุษยธรรมสากล

การใช้เครื่องหมายในทางที่ผิดเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของหน่วยจะเป็นการบ่อนทำลายความน่าเชื่อถือของสาธารณชนต่อเครื่องหมาย และทำให้อำนาจในการปกป้องคุ้มครองในยามสงครามลดลง

ชาติภาคีอนุสัญญาเจนีวาต้องออกกฎหมายเพื่อกำหนดโทษไว้เพื่อป้องกันและลดการใช้เครื่องหมายในทางที่ผิด ทั้งในช่วงสงครามและยามปกติ

สำหรับประเทศไทยได้มีพระราชบัญญัติกาชาด พ.ศ. 2499 กำหนดให้ใช้เครื่องหมายกาชาดเป็นเครื่องหมายของบริการทางการแพทย์ของกองทัพไทย โดยให้แสดงเครื่องหมายดังกล่าวไว้บนผ้าพันแขนและบนเครื่องมือที่ใช้ในบริการทางการแพทย์ตามที่เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจจะสั่ง นอกจากนี้อาจนำเครื่องหมายกาชาดไปใช้ในยามสงบโดยเป็นเครื่องหมายของสภากาชาดไทยเพื่อแสดงยานพาหนะต่างๆ ที่ใช้เป็นรถพยาบาล และเพื่อแสดงที่ตั้งสถานบริการต่างๆ ซึ่งได้รับหน้าที่โดยเฉพาะเพื่อรักษาพยาบาลแก่ผู้บาดเจ็บและผู้ป่วยโดยไม่คิดมูลค่า โดยการดำเนินการเช่นว่าจะกระทำได้อันเมื่อได้รับอนุญาตเป็นพิเศษจากสภากาชาดไทยตามเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขกำหนด

พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติกำหนดเกี่ยวกับความผิดและโทษของการใช้เครื่องหมายกาชาด (รวมถึงเครื่องหมายเสี้ยววงเดือนแดง และเครื่องหมายตราแผ่นดินของสมาพันธ์สวิล) ในวัตถุประสงค์อื่นที่มีได้เป็นไปตามที่กล่าวถึงข้างต้นนี้

ผู้ใดใช้เครื่องหมายกาชาดหรือนามกาชาดโดยไม่มีสิทธิตามอนุสัญญาหรือตามพระราชบัญญัตินี้ มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้ใดใช้เครื่องหมายหรือถ้อยคำใดๆ เลียนแบบเครื่องหมายกาชาดหรือนามกาชาด หรือคล้ายคลึงเครื่องหมายหรือนามเช่นนั้นจนอนุมานได้ว่าทำเพื่อหลอกลวงประชาชนมีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินไม่เกินสามเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้ใดกระทำความผิดตามที่กล่าวมาข้างต้นโดยมีความมุ่งหมายทางการเงินหรือเพื่อการพาณิชย์โดยประดับเครื่องหมายกาชาด หรือนามกาชาดบนสินค้าเพื่อจำหน่าย เช่น ฉลากหรือเครื่องหมายการค้า มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ทั้งนี้ สินค้าสิ่งของที่มิตราดังกล่าว รวมทั้งเงินที่เรียกรวมได้จากการใช้ตรา นั้น อาจถูกศาลริบได้

ทหารเหล่าแพทย์กับการประดับสัญลักษณ์กาชาด

การปฏิบัติของทหารเหล่าแพทย์กับการประดับสัญลักษณ์กาชาดนั้นคงต้องอธิบายกฎหมายสงครามซึ่งจะแบ่งกำลังพลในกองทัพเป็น 2 พวก คือกำลังพลที่เป็นพลรบ (combatant) และกำลังพลที่ไม่ได้เป็นพลรบ (non-combatant) อันได้แก่ พนักงานแพทย์หรือเจ้าหน้าที่แพทย์ (medical personnel) และอนุศาสนาจารย์ (religious personnel) ซึ่งทั้งพนักงานแพทย์ อนุศาสนาจารย์ รวมทั้งหน่วยและสิ่งอุปกรณ์ทางการแพทย์และศาสนาของหน่วยทหารต้องไม่เป็นเป้าหมายทางทหาร (Military object) และไม่ถูกโจมตี และเป็นบุคคลที่ได้รับการคุ้มครองและสามารถทำงานได้โดยอิสระไม่ขึ้นกับการปฏิบัติการทางทหาร แต่บุคคลดังกล่าวนี้ต้องแยกบทบาทตัวเองออกจากสถานะของพลรบและหลีกเลี่ยงการเป็นเป้าหมายทางทหารอย่างชัดเจน

พนักงานแพทย์ คือ บุคคลที่ได้รับมอบหมายให้ทำการค้นหา รวบรวม ขนส่ง ให้การวินิจฉัย และรักษาโรคแก่ผู้บาดเจ็บหรือเจ็บป่วย รวมทั้งดำเนินการในदान สงเสริมสุขภาพ และป้องกันโรคในการบำบัดรักษาผู้บาดเจ็บหรือเจ็บป่วยนั้นพนักงานแพทย์ต้องให้การบำบัดรักษาแก่คนไข้ทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็กำลังพลฝ่ายเดียวกัน ข้าศึก หรือพลเรือน ตามหลักวิชาการและจริยธรรมทางการแพทย์โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ การจัดลำดับความเร่งด่วนในการรักษาพยาบาลจะต้องกระทำโดยความจำเป็นในการแพทย์เท่านั้น โดยจะต้องไม่คำนึงถึง ยศ สัญชาติ หรือเชื้อชาติของผู้เจ็บป่วย

แพทย์สามารถทำการทดลองทางคลินิกรวมกับการรักษาพยาบาลคนไข้ได้เฉพาะเมื่อการทดลองนั้นมีเหตุผลที่เอื้อประโยชน์ต่อคนไข้ นั้น และแพทย์สามารถให้การรักษาแบบใหม่ๆ ได้โดยการตัดสินใจนั้นอยู่บนพื้นฐานความความตั้งใจที่จะช่วยชีวิต พื้นฟูสภาพและบรรเทาหรือระงับความทรมานของคนไข้

พนักงานแพทย์จะต้องไม่ถูกกลโห้ใช้ในการให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์ตามหลักจริยธรรม และต้องไม่ถูกบังคับให้ทำการใดๆ อันขัดต่อจริยธรรมทางการแพทย์ หรือถูกขัดขวางการให้ความช่วยเหลือคนไข้ตามหลักจริยธรรม

พนักงานแพทย์จะต้องไม่ถูกต้องไม่ถูกบังคับให้เปิดเผยข้อมูลของคนไข้ในความดูแลของตนถ้าเห็นว่าข้อมูลนั้นจะนำมาซึ่งอันตรายต่อตัวคนไข้เองหรือครอบครัว แต่ต้องเปิดเผยข้อมูลเฉพาะที่กฎหมายของชาติตนเองบังคับไว้ หรือที่ข้อมูลนั้นจำเป็นตามข้อบังคับในการควบคุมโรคติดต่อ

การคุ้มครองพนักงานแพทย์นั้นนอกจากจะคุ้มครองไม่ให้ตก

เป็นเป้าหมายแห่งการโจมตีแล้ว ถ้าพนักงานแพทย์หรือหน่วยแพทย์ดังกล่าวตกไปอยู่ภายใต้อำนาจของฝ่ายตรงข้าม พนักงานแพทย์ในหน่วยนั้นอาจปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ตราบเท่าที่ฝ่ายตรงข้ามนั้นยังไม่ได้จัดให้มีการดูแลที่จำเป็นสำหรับคนไข้ในหน่วยแพทย์นั้น และพนักงานแพทย์ที่ตกอยู่ในอำนาจของฝ่ายตรงข้ามนั้นจะถูกกักตัวไว้ได้นานเท่าที่จำเป็นสำหรับสภาพแห่งอนามัย ความจำเป็นทางจิตใจและจำนวนเชลยศึกเท่านั้น พนักงานแพทย์เหล่านี้จะไม่ถือว่าเป็นเชลยศึกแต่จะได้รับการปฏิบัติที่น้อยที่สุด เช่นเดียวกับเชลยศึกได้รับ ทั้งนี้ยังคงปฏิบัติหน้าที่ตามวิชาชีพทางแพทย์ของตนเพื่อเชลยศึกต่อไป และพนักงานแพทย์ที่หมดความจำเป็นที่จะต้องถูกกักตัวแล้วจะต้องถูกส่งกลับให้ต้นสังกัดทันทีที่สามารถกระทำได้

การปฏิบัติตนเองของพนักงานแพทย์เพื่อให้ได้รับการคุ้มครองดังกล่าวคือ พนักงานแพทย์ต้องแสดงตนโดยมีผ้าพันแขนที่ป้องกันน้ำได้สวมไว้ที่แขนซ้ายมีเครื่องหมายคุ้มครอง (กาชาดหรือเสี้ยววงเดือนแดง) ประดับอยู่ นอกจากนี้พนักงานแพทย์จะต้องมีแผ่นโลหะแสดงรูปพรรณประจำตัวและบัตรประจำตัวพิเศษซึ่งมีเครื่องหมายกาชาดหรือเสี้ยววงเดือนแดง บัตรนี้จะต้องกันน้ำได้ และมีขนาดพอเหมาะที่จะใส่ในกระเป๋ ข้อมความในบัตรจะต้องเป็นภาษาประจำชาติของพนักงานแพทย์ และอย่างน้อยต้องระบุ ชื่อ วันเกิด ยศ และหมายเลขประจำตัวของผู้ถือบัตรซึ่งต้องแสดงด้วยว่าผู้ถือบัตรนี้ได้รับการคุ้มครองในฐานะใด นอกจากนี้บัตรดังกล่าวจะต้องมีรูปถ่ายและลายมือผู้ถือบัตรด้วย และไม่ว่ากรณีใดๆ พนักงานแพทย์จะต้องไม่ถูกยึดเครื่องหมาย บัตรหรืออัตลัทธิ ในการสวมผ้าพันแขน

หน่วยแพทย์และยานพาหนะสายแพทย์จะต้องไม่ถูกใช้ในงานด้านอื่นนอกเหนือจากงานด้านการแพทย์ เช่น ใช้หน่วยแพทย์เป็นฐานบัญชาการรบ หรือใช้รถพยาบาลขนอาวุธ พนักงานแพทย์เองต้องหลีกเลี่ยงจากการมีส่วนร่วมโดยตรงในการสู้รบ (เช่น ใช้อาวุธช่วยหน่วยของตนเองเขาโจมตีข้าศึก) และสามารถพกพาอาวุธได้เฉพาะอาวุธเบาประจำกายส่วนบุคคล (light individual weapon) ซึ่งคำว่าอาวุธเบาส่วนบุคคลนี้วิพากกรจาก Center of Excellence in Disaster Management and Humanitarian Assistant ซึ่งมาอบรมในหลักสูตร Combined Humanitarian Assistance Response Training, Bangkok 2005 ได้อธิบายว่าหมายถึงเฉพาะปืนพกเท่านั้น ไม่รวมถึงปืนเล็กยาวโจมตี เช่น M 16, AK หรือ HK.33 หรือระเบิดขว้าง ซึ่งเรื่องนี้ดูเหมือนจะ

เป็นข้อแตกต่างของกำลังพลเหล่าแพทย์ของกองทัพไทยที่อนุโลมให้กำลังพลชั้นประทวนและพลทหาร ที่ใส่ปลอกแขนกาชาดสามารถพกพา ปืน M 16, AK หรือ HK 33 ได้ แต่ถ้ากำลังพลนั้นมีความจำเป็นต้องทำภารกิจอื่นนอกเหนือจากการรักษาพยาบาล เช่น อยู่เวรยามรักษาการณ์หรือตั้งด่านตรวจรถ ก็ไม่ควรสวมปลอกแขนกาชาด

สำหรับกำลังพลที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ที่มีปัญหาความไม่สงบภายใน เช่น ในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคใต้จะได้ประโยชน์จากการสวมปลอกแขนกาชาดหรือไม่นั้นเราคงต้องเข้าใจว่าฝ่ายตรงข้ามคือผู้ก่อความไม่สงบนั้นคงไม่มีความรู้หรือสนใจในสาระอะไรในอนุสัญญาเจนีวา แต่การแสดงตัวเป็นบุคคลากรการแพทย์โดยการสวมปลอกแขนกาชาดจะได้ประโยชน์หรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับว่าผู้ก่อความไม่สงบนั้นยังคงเชื่อถือและพยายามละเว้นที่จะทำร้ายบุคคลากรการแพทย์อยู่หรือไม่ ความเห็นของผู้เขียนเองคิดว่าผู้ก่อความไม่สงบน่าจะยังคงละเว้นที่จะโจมตีบุคคลากรทางการแพทย์อยู่ ซึ่งสังเกตจากที่บุคคลากรการแพทย์ทั้งพลเรือนและทหารถูกลอบทำร้ายน้อยมาก และผู้ที่ถูกลอบทำร้ายมักจะมีสาเหตุอื่นๆ ที่น่าจะเป็นเหตุจูงใจให้ถูกราย เช่น เรื่องส่วนตัวหรือผลประโยชน์ แต่การที่จะได้ประโยชน์โดยการแสดงตัวเป็นบุคคลากรการแพทย์นั้นโดยการสวมปลอกแขนกาชาดนั้นผู้ที่สวมปลอกแขนนั้นต้องปฏิบัติตามเป็นพนักงานแพทย์อย่างเคร่งครัด ได้แก่ พึงปฏิบัติหน้าที่เฉพาะหน้าที่พนักงานแพทย์ในการรักษาพยาบาลโดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับภารกิจอื่นๆ ที่นอกเหนือจากนั้น เช่น การต่อสู้

หรือจับกุมผู้ก่อความไม่สงบ กำลังพลที่ปฏิบัติภารกิจอื่นที่นอกเหนือจากรักษาพยาบาลก็ขอให้ถอดปลอกแขนนี้ออก ทั้งนี้ขอให้เป็นการให้โอกาสกับผู้ที่ยังหวังในประโยชน์ของการสวมปลอกแขนนี้ เพราะถ้าฝ่ายผู้ก่อความไม่สงบเห็นว่าผู้ที่สวมปลอกแขนนั้นเป็นภัยกับพวกเขาไม่ต่างอะไรกับกำลังพลเหล่าอื่นๆ ก็คงไม่มีเหตุผลอะไรที่จะละเว้นการลอบทำร้ายเหมือนกำลังพลเหล่าอื่นๆ

ทั้งหมดนี้คงเป็นเกร็ดความรู้และคำแนะนำเล็กๆ น้อยๆ ซึ่งถ้าสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางปฏิบัติได้ก็จะทำให้กำลังพลเหล่าแพทย์เราปฏิบัติตามมาตรฐานสากลได้ถูกต้องยิ่งขึ้น และน่าจะทำให้ได้รับความยกย่องจากบุคคลภายนอกและกำลังพลชาติอื่นๆ และสามารถปฏิบัติภารกิจนำความภูมิใจมาสู่กองทัพเราต่อไป

เอกสารอ้างอิง

1. Frederic de Mulinen. Handbook on the Law of War for Armed Forces. Geneva : International Committee of the Red Cross, 1987.
2. พงษ์ศิริ เผือกใจแก้ว, กฎหมายสงคราม. ใน : สุธี พานิชกุล, วิโรจน์ อารีกุล, มชิตุท มุ่งถิ่น, राम รังสินธุ์, พงษ์ เอมพันธ์, ฤทัย กลิ่นนุกการ, อภรณ์ภิมย์ เกตุปัญญา. ตำราเวชศาสตร์ทหาร. โครงการตำราวิทยาลัยแพทยศาสตร์พระมงกุฎเกล้า พ.ศ. 2548 หน้า 352-69.
3. Additional emblem for the International Red Cross and Red Crescent Movement [homepage on the internet]. Geneva: International Committee of the Red Cross. C2006[update 2006 May 24; cited 2006 May 24]. Available from <http://www.icrc.org/Web/Eng/siteeng0.nsf/html/emblem>

